

פאיריג לזשע"ה

לעילוי נשמת א"מ הרב מאיר שמואל ב"ר אהרן הכהן כץ זצ"ל

ממענות אריות

אמרת ועבודת מגדל

סיפר הנגיד הרב רכניץ שליט"א: לפני כ-10-12 שנה ישבתי לפגישה חשובה מאד עם הבנקאים שלי, שהגיעו לפגישה המיוחדת והמכריעה משיקגו ללוס אנג'לס. לפני שהתחילה הפגישה, הוריתי למזכירה לא להפריע לי בשום צורה, ואת כל ההודעות להשאיר אצלה. הבהרתי לה, כי הפגישה הזו חשובה יותר מכל דבר אחר. היא אכן היתה דרמטית ובעלת משמעות עצומה.

באמצע הפגישה, המזכירה שלי מקבלת שיחת טלפון מאדם שהזדהה בתור 'הרב פינקל מיראלי'. (הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר). היא אמרה לרב באדיבות שהוא יכול להשאיר הודעה, מכיוון שהיא הונחתה על ידי - והיא ציטטה אותי - שהפגישה הזו חשובה יותר מכל דבר אחר. אלא ש'הרב פינקל' אמר לה שהוא מתעקש לדבר אתי כעת, כי זה מצב חירום שאינו סובל דיחוי בשום צורה.

בלית ברירה היא נכנסה לחדר הישיבות בעיצומה של הפגישה והעבירה לי את המסר. כמובן שרצתי החוצה מחדר הישיבות, הרמתי את הטלפון, אמרתי: 'שלום עליכם', כשאני מברר בדאגה מהו מצב החירום המדובר.

קולו של הרב רכניץ רוטט גם עתה כשהוא משחזר את התשובה, ממרחק של למעלה מעשר שנים: "הוא ענה לי בקולו הרועד: 'כשעזבת את הישיבה כדי ללכת לעולם העסקים, הסברתי לך שאתה צריך לזכור כל החיים שלך שאתה ישיבע'בוחר' שעושה עסקים, ולא איש עסקים שיושב ללמוד פה ושם. הביזנס אינו 'חשוב יותר מכל דבר אחר'! - גער בי.

"הייתי נבון והתנצלתי בפניו", משחזר הרב רכניץ את השיחה המפתיעה, "אך מכיוון שכבר היינו בטלפון שאלתי אותו לשם מה הוא התקשר, ומהו מצב החירום שמחייב את הפסקת הישיבה הקריטית. הוא ענה לי שמלכתחילה הוא צלצל כדי לבקש ממני עזרה מסוימת ביצירת קשר עם כמה אנשים בלוס אנג'לס. ביקשתי את שמות האנשים, אך הוא הבהיר לי: 'לשם כך - אצור איתך קשר מאוחר יותר. לא זה מצב החירום שהתכוונתי אליו...'

התברר כי 'מצב החירום' שבגללו הוא התעקש לקטוע את הפגישה החשובה, היה המשפט ששמתי בפי המזכירה - 'הפגישה הזאת חשובה יותר מכל דבר אחר'... ולאחר שהוא העיר לי על כך, כבר היה יכול לדחות את העניין שבעבורו התקשר, למועד מאוחר יותר."

צריך עין

בריש פרשתינו נאמר ציווי הקב"ה למשה "בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו".

ולכאורה, ענין זה אינו מובן, שהרי פשוט לשון הכתוב היא ש"הכבדתי את לבו" הוא נתינת טעם ל"בא אל פרעה". וזה תמוה, דהרי הסיבה ל"בא אל פרעה" היא להזהירו על מכת הארבה ולשכנעו להוציא את בני מצרים, ואילו "אני הכבדתי את לבו" מהווה נתינת טעם להיפך - שאין סיבה ללכת אל פרעה, מאחר ש"אני הכבדתי את לבו" ובמילא לא תועיל ההתראה?

הגות שאבעס'

רבים מאיתנו חשים מדי פעם באי נעימות או קושי רגשי, אך מכיוון שההתעסקות עימו איננה נעימה אנו בוחרים או 'לטאטא אותו מתחת לשטיח' ואז הוא בביכול לא קיים, או שפשוט מתים לכמה ימים ומתפללים כמו שביקש פרעה 'והסר מעלי רק את המוות הזה', ומה יהיה אחרי שהמוות הזה יסור? דיה לצרה בשעתה....

אך כמובן הקושי לא נעלם אלא רק מודחק, וקושי מודחק הוא מתכון מצוין לחרדות וכדו', שהרי אדם שחייב כל הזמן להסתיר את הקושי וההתמודדות שלו לא יכול לחיות בתנועה פנימית של שחרור, אלא חייב להיות כל הזמן בתנועה נפשית של כיווץ כדי שחלילה לא יאבד את השליטה על חייו והרגשותיו, וכשחיים בתנועה של כיווץ והסתרה עלולים להגיע בסוף לברירה מהמציאות שמתבטאת בחרדות ודומיהם.

ולכן ברור שהדרך הבריאה והיעילה להתמודד עם קשיים היא ע"י שמישירים אליהם מבט ולא מתחמקים מהם.

להישר מבט זו לא עבודה סדפית ודורשת מאמץ, כי אין הכוונה שצריך לפתוח משרד ארכיאולוגיה ולחפש אלו רגשות ניטעו בי מאז שהייתי בן שנה עד היום וכיצד אני מושפע מהם כיום, אלא בדיוק להיפך, זה אומר שעלי להפסיק להתנגד להרגיש את הרגשות שבכל מקרה צפים בי, ועלי להסכים להרגיש אותם ולא לברוח מהם.

אז איך מפסיקים לברוח מהרגשות?

השלב הראשון הוא לחסום בריחות. לכל אחד מאיתנו יש דברים שהוא עושה לאו דווקא בגלל שהוא אוהב אותם ומתחבר אליהם, אלא בשביל לברוח מרגעי שקט מביכים בפגישות שלו עם ... עצמו.

לדוגמא, אדם מרגיש פגוע מחבר שלא עדכן אותו שהוא יוצא עם רכב לחתונה של חבר בעיר הסמוכה ולכן הוא נאלץ להיטלטל באוטובוסים וגם הוא מרגיש שהחבר לא סופר אותו. אפשרות אחת היא להרגיש את הכאב, אפשרות נוספת היא להתעצבן על הסובבים אותו, או לחזור מהחתונה ו'לתקן' חבילת שוקולד שלמה מהמקרה...

ואם נשאל אותו אתה באמת כל כך אוהב שוקולד, התשובה בהרבה מקרים תהיה 'לא', אבל הייתי עצבני על החבר הרשע הזה והייתי חייב לפרוק...'; שזה במילים אחרות 'נפגעתי ולא ידעתי איך להתמודד עם זה, אז ברחתי לאכילה רגשית... והרגשתי אח"כ מתוסכל ועצוב גם בגלל החבר וגם בגלל השוקולד...'

אבל אם אותו אדם היה מוכן להרגיש את האמת הפשוטה והלא-פופולארית שפשוט 'נפגעתי', בלי כל מיני הסברים על חוסר הרגישות והבוגדות של החבר, ושתמיד ידעתי שהוא כזה....., כן פשוט נפגעתי, אז הוא נכנס לתהליך ריפוי של הכאבים שמנהלים לו את החיים ולא נותנים לו להסתכל על החיים במבט אמיתי.

בשבוע שעבר קראתי בעלון הנפלא של הרה"ג ר' שלמה דים תובנה נפלאה, שחטופים רבים שלא היו שייכים לדת ולא הזכירו שם שמייים לפני השבי, לפתע כשחזרו מהשבי שומעים מהם שוב ושוב שם שמייים, הם מודים לבורא עולם וחלקם אף מתחזקים ביהדות.

ויתכן שהטעם הוא שכשבן אדם חי בשטף החיים הוא לא מתבונן מדי הרבה, ובורח בלי לדעת מכל מקום שעלול לשנות את דרכו ואת אורחות חייו, אך כאשר בן אדם נמצא בסביבה של חיות אדם וחיוו תלויים לו מנגד, כשאין לו את חיי היום יום שאליהם הורגל ואין אף אחד שעוזר לו, האדם מתחיל לדבר עם עצמו על קשייו והתמודדותיו ואז בהכרח הוא מגלה את אלוקיו....

והדבר נכון לשני פנים, כשאדם יוצא לפגוש את עצמו הוא חייב לדעת שיש בורא עולם שאוהב אותו ודואג לו והוא יחזיק אותו במקומות הכואבים ויעזור לו לעבור בחושך ולהתרפא, כי אם אין אמונה שבורא עולם אוהב אותי וישמור עלי, אז בהחלט מאד מאד מפחיד להסכים להיכנס לכלוב של האריה ולהילחם איתו בידים חשופות.

ומצד שני, יכול האדם לחזק את עצמו שלאחר שהוא ילמד להתנתק במידה מסוימת מהצורך התמידי בסביבה, וילמד להכיר את עצמו ולחיות עם עצמו, הוא יכיר ויתקרב לבורא פי כמה מאשר לפני זה.

לסיכום, תהליך הריפוי של האדם מכאביו לא יכול להתרחש בעודו בורח מעצמו באמצעות קווי נייעס, אכילה רגשית ושאר דברים, אלא רק באמצעות הרפיה והסכמה להיפגש עם עצמו.

הרפו ודעו כי אני ד'!!

אחד משמות היצר הרע הוא "מכשול" (סוכה נב ב).

והקשה ר"י ראדישקוב: איך יתכן שד' שם מכשול, הרי כתוב "לא תתן מכשול"?

והשיב: הכורה בור ומכסהו פטור, והקב"ה ברא יצר הרע וברא לו תורה תכלין.

מעשה שהיה

אמונת חכמים

רבי מנדל שיינין זצ"ל, היה מגדולי השקדנים בישיבה ומטובי תלמידיו של "הסבא מסלבודקה" רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל. לימים כיהן הרב שיינין כרב ביהמ"ד "חניכי הישיבות" בבני ברק עד לפטירתו בשנת תשל"ו.

היה זה בעת לימודיו בישיבה שבעיר חברון. יום אחד ישב התלמיד ר' מנדל בסמיכות ל"סבא", בעת שזה בירך ברכה אחרונה, "ברכת מעין שלוש". ה"סבא" ישב ובירך במתינות כמנה מעות את מילות הברכה, והבחור מנדל עשה אוזנו כאפרכסת ועקב אחר הברכה הנאמרת בכוונה עמוקה.

כל מילה שיצאה מפי הסבא היתה ספוגה ומלאה ביראת שמים, ותודה עמוקה ממעמקי הלב לבורא שנתן לנו מיפי פרות הארץ לשבוע ממנה. בעוד הסבא אומר את המילים המוכרות כל כך "ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה..." שמע התלמיד שהוא מוסיף נוסח לא מוכר: "ועל ברית ותורה שנתת לנו."

התלמיד הביט ברבו הגדול בפליאה. זו אינה הפעם הראשונה שהוא שומע את הסבא מברך את ברכת "על המחיה", פעמים רבות שמע אותו, עוד בישיבה בסלבודקה שבלויטא מברך את הברכה. למיטב זכרונו תמיד אמר את הנוסח המקובל.

אמון על הכלל של "לא הבייטן למד" החליט לגשת ולשאל, הרי חייב להיות הסבר לכך. מי שהכיר את הסבא ידע שהליכותיו מדוקדקות בתכלית הדיוק, והוא נגיש אל ה"אלטער" והתבונן בו.

ה"אלטער" הביט בו מבעד למשקפיו העגולות ושאל: "וואס ווילט איהר? אתם רוצים משהו?"

"כן", עונה מנדל, "שמעתי את הברכה שהרב בירך בתוספת המילים 'ועל ברית ותורה', ורציתי להבין מדוע הוסיף ראש הישיבה מילים אלו בנוסח הברכה, מה המקור לכך?"

"ראיתי את הגירסה הזו במחזור ויטרי", השיב לו הסבא בתביבות, "און איהר קענט זיך אויך פיהרן אזוי" (וגם אתה יכול לנהוג כך).

תלמיד השומע מילים כאלו מפי רבו – אינו יכול לשנות מהם זיז כלשהו. זאת הוראה מפורשת מפי הסבא! מאותו יום ואילך קיבל על עצמו להוסיף "ברית ותורה" בברכה אחרונה. כל חיוי נהג ר' מנדל בהנהגה זו, ואף לימד את בניו, כולם ת"ח מובהקים, לברך כגרסה זו, ע"פ ההוראה שיצאה מפי רבו הסבא מסלבודקה.

במחצת השנים עבר ר' מנדל להתגורר בבני ברק, שם פתח את בית המדרש 'חניכי הישיבות'.

לאחר פטירתו של ר' מנדל בשנת תשל"ו, החל בנו הגאון רבי נחום שיינין שליט"א, אב"ד תל אביב, ללמוד משניות לע"נ אביו בכל ליל שבת בביהמ"ד 'חניכי הישיבות' בו כיהן אביו.

שבת אחת הגיעו למשנה במסכת ברכות, בידון חייב נשים בברכת המזון, האם חייבן הוא מדאורייתא או מדרבנן, והעמיקו בדברי רבי עקיבא איגר המדבר על העניין "שאינן לא בברית ולא בתורה". כיון שהזכיר את המילים "ברית ותורה", סיפר ללומדי בית המדרש, אגב אורחא, על מנהג אביו להזכיר "ברית ותורה" בברכה אחרונה של ברכת 'מעין שלוש', כפי ששמע מן הסבא מסלבודקה, שנהג כך על פי מחזור ויטרי.

הוא סיפר את המעשה ששמע מאביו לפי תומו, ולא תיאר לעצמו אלו ניצים יתעופפו בעקבות סיפור זה.

במוצאי שבת לאחר תפילת ערבית נגישו לו' נחום כמה מחשובי המתפללים, ת"ח מופלגים מצד עצמם, ומחזור ויטרי בידם. "למדנו רבינו" פתח אחד מהם, "היכן מובאת במחזור ויטרי גירסה זו?" חיפשו רבות בהלכות סעודה וברכות הנהנין, ולא מצאו את הגירסה של ברכה אחרונה עם המילים "ברית ותורה".

ר' נחום נבון: "שמעתי זאת מאבי לא פעם אחת, אבל אודה על האמת שלא בדקתי במחזור ויטרי בפנים, אתם מכירים את הכלל "אין בודקין מן המזבח ולמעלה", אם הסבא מסלבודקה אמר לאבי שראה את הגירסה הזו במחזור ויטרי, אין לי ספק שכך היה. הסבא לא אמר דברים מליבו.. אלא מאי, נעלם הדבר? עלינו לברר מקומו של צדיק, ולהצדיק את גרסתו של הסבא מסלבודקה."

עמדו הוא והלומדים בבית מדרשו ועיינו עמו שוב במחזור ויטרי, בכמה מקומות הקשורים לעניין, אך לא מצאו בשום מקום היכן מוזכרת גירסה זו.

ר' נחום שב לביתו כשהוא תוהה ומשתומם. איך באמת קורה דבר כזה? הרי הסבא מסלבודקה אמר שראה גירסה זו במחזור ויטרי. אם הוא זצ"ל אמר כך, אין ספק שהדבר כתוב שם. אם כך, מדוע היא נעלמת מעינינו ואין מוצאים אותה?

כמה ימים התהלך ר' נחום וראשו בל עמו, על שאינו יודע להסביר את פשר המעשה המלווה אותו מאז ילדותו. הוא חיפש שוב ושוב במחזור ויטרי, אך חיפושיו היו לשווא. הוא לא מצא כלום. לאחר שעבר על הספר בכל מקום רלוונטי ולא מצא דבר, נואש ממצאת הגירסה. עוגמת נפש מילאה את ליבו מהעניין, וחלישות הדעת על כבוד הסבא מסלבודקה, שנראה כאילו טעה, חלילה, בדבר משנה.

באחד מלילות אותו שבוע, ראה ר' נחום בחלום את אביו המנוח, הגאון הצדיק ר' מנדל, בבהירות רבה, כפי שהיה נראה בחיי חיותו. ר' נחום התרגש ונפעם בחלום. זה זמן רב לא ראה את אביו בחלום, ואף אם ראה היה זה חלום מעורפל ומטושטש. כעת חש את אביו כאילו הוא חי ועומד לידו.

נגיש אל אביו והחל משוחח עמו כאילו חזר אביו לחיים.

לא עוברים אלא שניים ושלושה משפטים ור' נחום נזכר בדבר המטרידו. הוא פנה לאביו ושאל אותו בנושא המעיק כל כך על ליבו, גידסת "ברכת מעין שלוש" שנמצאת, או לא נמצאת במחזור ויטרי.

"סיפרתי בשמך, אבא, על מנהגו של הסבא מסלבודקה להזכיר 'ברית ותורה' בברכה אחרונה, כפי שאמר לך שראה במחזור ויטרי, והנה כמה תלמידי חכמים באו והעירו שאין במחזור בנוסח הברכה, שמך שינוי מהגירסה המקובלת בידינו", התאונן הבן בחלום לפני אביו.

ר' מנדל הצביע על דמות שעמדה קרוב אליו.

"רואה אתה יהודי נכבד זה?" "אם כך, שאל אותו, הוא יודע."

ובמילים אלו נעלם.

ר' נחום מתעורר משנתו כשהוא חדור בתחושה עמוקה שהיה זה חלום אמת. החלום היה כה חי עד שחש באמתיתו.

הכלל של "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין" ו"אין חלום בלא דברים בטלים", היה ידוע לו משכבר הימים, אך כעת חש שהחלום הינו אמת ואינו פרי דמיונו, או שראה דברים מהרהורי ליבו. הוא זכר את כל המדובר לפרטי פרטים, כאילו התרחשו הדברים במציאות.

והעיקר, הוא הכיר היטב את הרב נשוא הפנים שעמד ליד אביו, וזיהה אותו בוודאות, דמות חשובה מאד בבני ברק, הידועה בכל רחבי העולם החסידי, הלא הוא הגאון החסיד רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א שהתגורר לא הרחק מביתו...

ר' נחום הכיר את הגרא"ד פרידמן היטב, הוא החליט להכות על הברזל בעודו חם, יצר עמו קשר עוד באותו יום וקבע עימו פגישה. בהגיעו אליו, סיפר להגה"ח רבי אליעזר דוד את המעשה, כשהוא מתאר את הנהגת אביו כפי ששמע מהסבא מסלבודקה, המשיך וסיפר על שיעורו בליל שבת, שאלת האברכים, והחלום שחלם אמש.

הגרא"ד התפעל מאד מהחלום. "אין ספק, זהו חלום אמת! דבר פלא אומר לך, גם אני לא ידעתי עד לפני זמן קצר על נוסח זה המופיע במחזור ויטרי, ואם הייתי בא לשאול אותי עד לא מכבר, לא הייתי יודע מה לענות לך, אלא שממש לאחרונה עיינתי בספר "ליקוטי מהרי"ח" של הגה"צ רבי ישראל חיים פרידמן זצ"ל, ובהלכות 'ברכות הנהנין' הוא מביא גירסה זו בשם מחזור ויטרי (ח"ב סכ"ט) בהלכות ליל הסדר.

ר' נחום נפעם. הלכות ליל הסדר? דבר כזה כלל לא עלה בדעתו. הוא מיהר לעיין במחזור ויטרי, ואכן מצא כי בהלכות ליל הסדר מובא נוסח ברכת 'מעין שלוש' על ארבע כוסות ששותים בליל הסדר, וכותב כך...: לאכול מפריה ולשבוע מטובה ולהודות לך עליה ועל ברית ותורה שנתת לנו. רחם ה' אלוקינו על ישראל עמך וכו'.

ולבסוף כותב שם: "ברית ותורה צריך להזכיר בה בברכת הארץ".

תפילה

אשרי

סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים

יש לדקדק, שלא כתוב 'לכל הנפולים' כמו 'הכפופים' בסיפא, אלא 'הנופלים'.

והנה הגמ' במגילה (טז.) שואלת: והמן נופל על המטה - נופל? נפל מיבעי ליה! אמר רבי אלעזר מלמד שבא מלאך והפילו עליה, ופרש"י: נופל. לשון עושה והולך, נופל ורוצה לזקוף והמלאך מפילו.

ולפי"ז י"ל בדקדוק לשון הפסוק 'הנופלים', ללמדנו שגם מי שנופל וחוזר ונופל שוב ושוב [ע"י יצרו הרע ובחירתו ברע] – השם סומכו, ואין להתייאש למרות כל נפילותיו.

שונה הלכות

ראובן ושמעון השתדכו ביניהם וסיכמו שלא יערכו שבת אופרוף יחד, ובשבת שבע ברכות יתחלקו חצי חצי בהוצאות השבת. עוד סיכמו, שלשבת יוזמנו רק הקרובים ממדרגה ראשונה, דהיינו אחים ואחיות של החתן והכלה, והדודים, דהיינו אחים ואחיות של הורי החתן והכלה יוזמנו ללא ילדיהם.

כשבאו לעשות חשבון כמה מנות יש להזמין לשבת, גילו שבעוד שלצד הכלה יש רק עשרה מוזמנים, לצד החתן, יש קרוב לשמונים מוזמנים, דהיינו פי שמונה, והיות ועלות מנה של שבת כזאת, היא 200 שקל, נמצא שצד הכלה צריך לממן מכיסם 35 מנות של צד החתן, שהוא 7000 שקל.

אבי הכלה טוען: אני בקושי גומר את החודש, ובשביל הוצאות החתונה לקחתי הלוואות מגמחי"ם, כדי לעמוד בהוצאות, ולא נראה לי שאני צריך כעת לקחת עוד שני גמחי"ם, כדי לממן את משפחת צד החתן, אם זה היה פער קטן ניחא, אבל פער גדול כזה, והפרש מחיר כזה נראה לי שזה לא הוגן שאני ישלם, ונראה לי שההוגן ביותר, שכל אחד ישלם את המנות של משפחתו.

מאידך טוען אבי החתן: סיכמנו על חצי חצי, והיה ברור שלנו יש ב"ה משפחה גדולה יותר, וכיון שסיכמנו שכל ההוצאות יהיו חצי חצי, גם זה כלול בתוכו.

הצדק עם מי?

ויאמר מִשֶׁה כֹּה אָמַר ה' כְּחֻצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם וּמֵת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו'

אומר רש"י: ולא אמר בחצות שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא.

אמרו בעלי המוסר: רואים כאן דבר נפלא בא וראה שנאת הגויים לבני ישראל, אף בשעה שְׁמֹתָם מונח לפניהם, יש להם פנאי להביט בשעון ולבדוק מה השך בדיוק, רק בכדי לטעון כי משה רבינו בדאי הוא.

שהרי בשעת מכת בכורות לא היה בית אשר אין שם מת, ובכל זאת היו המצרים עוד מתבוננים על השעון האם זה היה בדיוק בחצות או שני רגעים קודם, וזהו מאמרם ז"ל רשעים אפילו על פתחו של גהינום אינם חוזרים בתשובה.

